

RUDAR

••• Glasilo slovenskih rudarjev •••

Izhaja trikrat na mesec in sicer vsak prvi, drugi in četrti četrtek v mesecu, z datumom naslednjega dne. Naročnina znaša za celo leto 4 krone, za pol leta 2 kroni in za četrt leta 1 krono. Posamezne številke po 10 vinarjev. Reklamacije so poštnine proste. Nefrankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravnništvo lista je v Zagorju ob Savi.

Novi ljudje.

Nov svet se poraja iz mogočnega kapitalistovskega razvoja, nov svet, ki hoče močan rod dalekosežnega pogleda, drznih misli in dejanj. Ta rod mora imeti žarko strast za svobodo in se mora otresti vseh malenkostnih napak preteklosti. In razvoj življenja bo tudi ustvaril takih ljudi: zakaj ljudje rasejo s svojimi cilji in s svojo nalogo.

Dokler so živeli ljudje v malenkostnih razmerah, so bile tudi njih misli majhne in tesne. Njih misli niso poletele dalje od njih dela in ne mnogo dalje od vasi ali mesta kjer so delali. Misli o svobodi so bile brez stvarne vsebine; bile so sanje brez haska za tiste, ki so jih sanjali.

Ker je bil razvoj jako počasen, je prišlo le redkokdaj do prevratov in do preporoda. Običajno klečeplaztvo in hlapčevstvo se je podedovalo od roda do roda in ni je bilo moči, ki bi strla suženjstvo.

Kar pridejo stroji! Ugnezdili so se v malomeščanski svet in so posrkali njega življenske sokove, da je vsa malomeščanska kultura klaverno razpadla. Kakor magneti so navezali in priklenili nase proletarce. Pričarali so nova svetovna mesta z visokimi, črnimi dimniki in z brezkončnimi delavskimi predmestji, kamor so se udomili ljudje s kmetov. Premešali so ljudi med sabo, posadili so na prestol veliki kapital, ki je preobrnil vse naše življenske razmere. Nujno in naravno je, da so se morale ob takih predru-gačbah izpremeniti tudi naše misli. Ves svet je dobil novo podobo in obliko. Kako bi mogel ostati človeški duh neizpremenjen? Z odprtimi očmi so usrkavali ljudje novi svet. Tako so se prerodili v nove ljudi. Stroji so rodili svetovno izdelovanje, ustvarili so svetovni promet, ki je zvezal med sabo najoddalnejše kraje vsega sveta. Enota izdelovanja in skupnost koristi se je razprostrla čez mesta in dežele. Mi dobivamo izdelke iz najoddalnejših dežel in pošiljamo tem svoje lastne izdelke. Žetev v Argentini (Amerika), kupčija z železom v Ameriki, politiški dogodki v Aziji: vse to vpliva na ceno živil in na

delovne razmere v slednji evropski vasi. Življenje se je mogočno razmahnilo in je odpravilo staro tesnobo; okolo slednjega človeka pljuska valovje vsega sveta, najsi mu je povolji ali ne; povsod vidimo delavce; vse delavsko človeštvo oklepa ena vez.

Tudi buržoazija se je predru-gačila. O velikih rečeh sanja, o neomejenem gospodarstvu in o svetovni vladi. Buržoazije je strah sedanjega razvoja, ki ji preti s poginom. Samo proletarijat se lahko brez bojzani veseli sedanjega napredka. Kar preti buržoaziji s poginom, je proletarijatu svitanje zlate svobode, ki si jo hoče priboriti. Gospodarski razvoj je za proletarijat največje koristi: iz trpinov jih je ustvaril za bojevnike.

Sprva so pahnili stroji delavca v največje ubožtvo in so ga zaslužnili bolj kakor preje kdaj. Njegova beda pa ga je podžigala k odporu. In tako se je zgodilo, da ga je zvodil na pot k boljšemu življenju tisti stroj, ki ga je bil zaslužnjl. Stroji so združili delavce, jim ustvarili pogled v gospodarstvo velikega kapitala in jim zbudili razredno zavest. Časi čujemo govorce, da morejo le duševno visokoizobraženi delavci uresničiti socializem. Zategadelj so skušali nekateri delavce osrečiti z meščansko kulturo. Ako pa skuša delavec posnemati buržoazijo, je majhen; velik je le tedaj, kadar se bori proti njej. Sedanji delavec je bojevnik. Zato rabi samo lastnosti bojevnika in te so: neustrašenost, svobodni duh, zvestoba do svojega razreda in brezobziren pogum, združen s previdnostjo. Zmagali bodo samo tisti bojevniki, ki imajo te lastnosti.

Njega Ekscelenca

c. kr. štajerski namestnik grof Clary pride, kakor čujemo, v najkrajšem času v Trbovlje, da si ogleda moderne tehnične naprave pri rudniku.

Njega Ekscelenca! Pri rudniku v Trbovljah Vam bodo pokazali mnogo zanimivosti v tehničnem napredku. Pokazali Vam bodo naprave, ki bi imele biti hasnjive za delavstvo in Vaši sogostje bodo to napravo nadvse hvalili. Da pa

boste, Njega Ekscelenca, poučeni tudi z druge strani, Vas opozarjamo na naslednje:

1. Pri ogledu „moderne“ električne cen-trale, ki je v njej sedaj nad 40 stop. vročine, blagovolite poizvedeti, koliko časa traja v tej človeškem zdravju škodljivi soparici delavni čas za delavce. Njega Ekscelenca! Ob času ravnateljstva Tentšertovega so dobivali delavci v električni centrali v času vročine vročinsko doklado (Hitzzulage), sedaj ob vladanju ravnatelja Heinricha pa so jim vso doklado ustavili.

2. Pri ogledu nove pralnice za Savo blagovolite, Njega Ekscelenca, poizvedeti, koliko zaslužijo delavke na dan, da se prepričate, če jim je mogoče pri sedanji draginji s tem zaslužkom živeti in sploh, kakšno je njih življenje.

3. Pri ogledu zalivanja (žlemania) blagovolite, Njega Ekscelenca, ogledati rove. Prepričali se boste, Njega Ekscelenca, kako morajo delavci gaziti do kolena po blatu in vodi 8 ur na dan za 2 K 60 v. Ob tej priliki blagovolite, Njega Ekscelenca, zahtevati tudi bolniški izkaz. Videli boste, da je večina bolnikov obolelo zaradi gazenja po vodi na protinu (revmatizmu).

4. Njega Ekscelenca nikar ne pozabite, se poučiti (informirati), kako se delavci snažijo, kadar pridejo z dela. Leto in dan delajo rudarji pri največji nesnagi v jami, leto in dan pa tudi nimajo prilike, da bi se pošteno umili. Zapisnik zedinjevalnega urada z dne 2. junija 1907, sklican v smislu § 26. zak. z dne 28. avgusta 1896, drž. zak. str. 156, pravi v tretji točki: „Za trboveljski rudnik izjavi ravnatelj Tentšert, da se bo, ker je vodovod že dogotovljen, glede mesta za napravo kopališča s krajevnim delavskim odborom sporazumel in da se bo s to napravo takoj pričelo.“ Krajevni odbor se je z ravnateljem v tej zadevi „sporazumel“, ogledal prostor za stavbo in napravil načrt za kopel, a trboveljska rudokopna družba še do danes ni napravila ničesar in delavstvo čaka še danes zaman na prepotrebno kopel.

5. § 16. službenega reda pravi: „Pazniki in uradniki se morajo proti delavcem obnašati človekoljubno in naj ne rabijo žaljivih besed“. Njega Ekscelenca, blagovolite poizvedeti, kako je rav-

LISTEK.

O jetiki.

Piše dr. Zarnik Tomo, Zagorje ob Savi.
(Dalje.)

Drugi dolže mrzlo vodo, katero so prevročili pili. Tretji pripisujejo ta znamenja strahu ali jezi ali nervoznosti. Reveži ne vedo, da jih je objela že jetika z vso svojo silo. Čakajo in se zdravijo z nedolžnimi domačimi sredstvi, ki ne koristijo in ne škodujejo. Branijo se trdovratno iti k izkušenemu zdravniku, dokler ni prepozno. Pomisliti je pa treba, da je jetika v začetku še ozdravljiva in da je jako važno vsak prsni, delj časa trajajoči katar odpraviti, da se ne izcimi iz njega jetika. In kdo je za to bolj sposoben in poklican nego izkušen zdravnik.

Poleg vročine, shušanja, bodenja v prsih je torej kašelj eno poglavitnih znamenj jetike. Kašelj posebno nadleguje bolnike zjutraj in potem zvečer, ko se vležejo. Včasih postane tako hud, da bolnik zraven bluje in trpi neznosne bolečine v prsih in trebuhu. K temu jutranjemu in večernemu kašlju se pridruži potem še kašelj po ko-

silu. V poznejših časih bolezn pa kašelj zopet nekoliko odneha.

Bolj nervozni in razburljivi bolniki po navadi bolj pogosto in močno kašljajo. Kašelj postane hujši tudi, če bolniki leže na bolni strani.

Izmeček jetičnih pri kašlju je jako različen. Med tem, ko nekateri bolniki nimajo nič izmečka in jih muči trdovratno suh, kratek in površen kašelj, vržejo drugi v 24 urah 100 do 500 kubičnih centimetrov ali pa še več izmečka iz sebe. V začetku je izmeček po navadi gost, prozoren in slinast, pozneje šele se najdejo v njem bolj trda zrnja, katera padejo v vodi na tla. Zraven teh zrn se najdejo tudi sivorjave, neprozorne viličasto razpredeljene lise obkrožene od ostalega umazano-rumenkastega pljunka. Sčasom se pridružijo izmečku gnojnate snovi, tako da je barva rumenkasto zelena ali rumenkasto siva. Pozneje postanejo izmečki okroglasti, zelenkasto rumeni in izgledajo kakor bi bili od miši objedeni, so cotasti, in če se pljune na vodo se v vodi potope. V zadnjem stadiju bolezn postane izmeček smrdljiv, ima kisel duh in je umazano zelen, včasih celo črnkast.

Za jetiko je pri teh izmečkih pomembno, da se najde večkrat kri v njih ali v pikicah ali pa v lisah.

Včasih bruhajo jetični bolniki celo kri v različni množini od ene žlice do enega litra. Ti krvni izbruhi se lahko večkrat ponove, včasih tako hitro, da bolnik zaradi krvavitve umrje. Kri je v takih slučajih čisto rudeča, penasta in se izmeče po kašlju. Krvnemu izbruhu se večkrat pridruži bljuvanje želodca.

Krvavitev iz pljuč lahko nastane v vsakem stadiju bolezn, če pri kašlju počni kaka mala žila odvodnica v pljučah.

Skoro vsak tretji jetični človek odkašljeuje večkrat kri.

Če je poprej kreпки in zdrav človek začel hujšati vedno bolj in bolj, če kašelj ne odjenja in pride tudi do izkašljevanja krvi sme se sumiti, da je dotični jetičen. Ta sum se podkrepi, če začne bolnika vročina kuhati v začetku proti večeru, pozneje tudi zjutraj. Ta vročina znaša po navadi 38.0 do 38.5° Celzijevega toplomera, redko 39.0 do 39.5° C, izjemoma 40° C. K tej vročini se pridruži potenje posebno ponoči, tako da se mora včasih bolnik v eni noči večkrat preobleči.

(Dalje.)

nanje z delavcem, kadar pride in naznani kaki dogodek, zakaj zapodi se ga kakor psa.

Njega Ekscelenca! V poslednjem času so pričeli ob današnji neznosni draginji neusmiljeno trgati delavcem plače, odpustili so jih celo vrsto iz službe ne glede na družino in ne glede na službena leta. Ponehali so obstajati za trboveljsko družbo zakoniti predpisi in ponehala je oblastvena moč — jok in stok je šel po dolini. Njega Ekscelenca, blagovolite poizvedeti, zakaj torej odpotuje danes na stotine delavcev v tuje kraje in kdo je temu kriv.

Delavstvo naznanja Njega Ekscelenci vse to s prošnjo, da si ogledate tudi senčno stran pri rudniku in izvajate, čim ste se sami prepričali, potrebne konsekvence.

Izseljevanje in strokovna društva.

II.

Prekomorsko izseljevanje je številnejše kakor celinsko; samo Italija nas prekosi v tem oziru. Navesti hočemo številke le iz zadnjih let, ki nam bodo razjasnile veliki pomen prekomorskega izseljevanja. V letu 1903—1904, se je izselilo iz Avstrije 177.156 ljudi, v naslednjih letih je narastlo število do 275.693, 265.138 in 338.452; v letu 1907—1908., v dobi ameriškega gospodarskega poloma je padlo število do 168.509. Avstrija izgubi več kakor tretjino vsakoletnega naravnega prirastka svojih državljanov. Vkljub temu pa se trdovratno branijo odločilni krogi socialne politike, ker hočejo podjetniki tako.

Izseljevanje ima v Avstriji že zgodovino za sabo, čeprav ta zgodovina ni posebno slavna. Jako številno so se izseljevali ljudje v sredi petdesetih let prejšnjega stoletja, ker so se povsod razširjale lažnjive vesti o ogromni množini zlata v Kaliforniji. Vendar pa se je strast do izseljevanja kmalu poglela, čeprav ne popolnoma. V letih 1850—1868. so naštele avstrijske oblasti 57.726 izseljencev, med temi 13.645 iz Češke. V sedemdesetih letih pa je pričelo naraščati izseljevanje bolj in bolj. V tem času se je izselilo vsako leto osem do deset tisoč Avstrijcev preko Bremena in Hamburga.

V dobi od leta 1880—1885. se je izselilo iz Avstrije in Ogrske 148.590 ljudi; v letih 1886—1890 se je izselilo iz Avstrije (brez Ogrske) 137.624 ljudi v letih 1891—1895 160.072 ljudi in v letih 1896—1900 162.260 ljudi.

Te številke nam jasno kažejo velikost in rast izseljevanja. To gotovo ni znak ljudskega blagostanja. Ni treba, da bi presojali izseljevanje z milimi tožbami, kakor delajo meščanski krogi, vendar pa moramo priznati, da se ljudje navadno nič več tako lahko ne odločijo za izselitev. Kaj jih torej žene iz domovine? Več razlogov za to; obravnavati hočemo le najvažnejše.

Prvi in najžalostnejši razlog je nedostajanje splošne omike pri nas. Ljudje si vedo toliko pripovedovati o bogastvu tujih dežel, doma pa vidijo leto za letom samo bedo. Ali ni umljivo, da zato ljudje tako radi verujejo različnemu govoričenju in se dajo zvoditi tujim agentom? Ob takih prilikah spoznamo jasno vso veliko važnost strokovnih društev. Naše strokovno časopisje pouči bralce o velikih gospodarskih bojih, ki jih morajo delavci v tujini prav tako bojevati za izboljšanje svojih življenskih razmer kakor pri nas. Naše časopisje pouči proletarce, da je kapitalizem povsod enak in da izsesava povsod delavce. Naše časopisje razbistri duševno obzorje delavcem in jim pomaga že s tem.

Najboljši dokaz za uspešno delovanje strokovnih društev glede na izseljevanje pa je dejstvo, da se najmanj izseljujejo ljudje iz tistih krajev, kjer so krepka strokovna društva. Tako je poslala Češka v prejšnjem času največ izseljencev čez morje. Čim bolj pa je rastlo in se jačilo strokovno združevanje, tem bolj je pojemalo izseljevanje. Nasprotno pa se izseljuje največ ljudi dandanes iz Galicije in Slovaške, kjer je strokovno gibanje še v povojih. Kajti strokovno gibanje obvešča delavce o resničnih razmerah v tujini, jih izobraža, jim vzbuja zaupanje v samega sebe in rabsodnost in razširja med njimi spoznanje kapitalistovske samogoltnosti. Tako odpravi brezbriznost in obup med delavci, vzbudi v njih zahtevo po izboljšanju slabih raz-

mer in jih pripravi doma za boj proti kapitalizmu.

Tudi drugače se kaže vpliv strokovnega gibanja. Naše strokovno časopisje je v vedni mednarodni zvezi s strokovnim gibanjem drugih dežel. In kadar so v tujini slabe gospodarske razmere, tedaj strokovno časopisje prvo obvesti delavce o tem, kakor tudi, kadar se izboljšajo gospodarske razmere.

Drug razlog ogromnega izseljevanja iz Avstrije je pomanjkanje dela. Kmetiško delavstvo se izsesava brez usmiljenja, industrije imamo le malo in še ta je jako slabo razvita. Tudi tu strokovno gibanje lahko odpomore. Toda ravno strokovnemu gibanju stavijo v Avstriji vse mogoče ovire, bodisi vlada ali podjetniki. Ako torej ti ljudje tožijo o ogromnem izseljevanju, je njih žalost le navidezna, ker bi z njo radi prikrili svojo lastno krivdo.

Vprašanje o izseljevanju je dandanes tako važno, da se ne more brezbrizno preko njega; treba se je z njim izprižniti ali pa ga skušati odpraviti. Za to pa je treba resnega dela. Dozdaj se vlada ni prav nič pobrigala za izseljevanje; edina skrb ji je bila, da se ni izselil mladenič, ki še ni bil prost vojaščine. Sicer je vlada že parkrat obetala postaviti o izseljevanju, ali dozdaj se njeni obeti še niso udejavile. Kako pa naj bi se najuspešneje omejilo izseljevanje? Država naj uredi življenje svojim državljanom doma tako, da jih ne bodo gnale slabe razmere v tujino. Zdrava pametna gospodarska politika sta najboljša pripomočka proti izseljevanju. In kdo se drzne reči, da sta storila država in postavodaja, kar bi bila njihju dolžnost v imenu narodnosti in patriotstva?

Kako drugače delajo v tem oziru proletarske strokovne organizacije. Socialna politika, to je naloga strokovnih društev. Temu smotru je posvečen boj, ki ga bojujejo naše politične zveze proti agrarcem.

Izseljevanje samo ni žalosten pojav, ampak tiste neznošne življenske razmere, ki ženejo delavce iz domovine v tujino. Zategadelj se bore delavci v strokovnih društvih in zvezah za zvišanje plače, zategadelj goje delavci edinost in slogo z delavstvom vsega sveta. Tako si lahko izboljšajo delavci s pomočjo strokovnih društev marsikaj glede na izseljevanje.

Samopomoč delavstva.

Pred par leti je bila nastala v Avstriji velika gospodarska kriza, ki je povzročila silno draginjo. Sedaj pa se gospodarske razmere boljšajo. Razen tega se delavci vseh strok dandanes vedno bolj združujejo v strokovnih društvih, tako da bi utegnil kdo misliti, da delavstvo lahko zre z mirnim pogledom v bodočnost. Vendar pa bi se temeljito zmotil, kdor bi bil teh misli. Saj lahko dan zadnem opazujemo ravno nasprotno: Kljub boljšim gospodarskim razmeram in kljub boljšim zaslužkom sta pomanjkanje in beda stalen gost delavskih družin. Kako to? Glavni vzrok je pač prekupovalski način dobave naših življenskih potrebščin. Predno mi namreč dobimo življenske potrebščine, gredo čez več rok in vsakateri kupčevalec hoče imeti svoj dobiček. In vsoto vseh teh dobičkov morajo navsezadnje plačati konsumenti, to so tisti ljudje, ki kupujejo blago in živila iz prodajalen.

Marsikje si je delavstvo že pomagalo, ako je združilo vse svoje moči in vztrajalo složno v boju za svoje pravice. Ali bi si ne moglo delavstvo pomagati tudi na gospodarskem polju, da se vsaj deloma, če že ni možno popolnoma, zavaruje proti draginji? V naslednjih vrstah se hočemo na kratko pečati s tem vprašanjem.

Ali je treba, da nosimo delavci svoje težko prislužene denarje tistim ljudem, ki so se vrinili med producente (to so tisti ljudje, ki živila ali blago pridelujejo oziroma izdelujejo in ga potem prodajajo raznim kupčevalcem in trgovcem) in konsumente? Dosedanje izkušnje nas uče, da tega ni treba, da se lahko delavski razred tudi tu osamosvoji. Prvi početki so že tu, namreč konsumna društva in podobne gospodarske organizacije. Namesto, da bi podpirali meščanskega trgovca, ki nimamo od njega v najboljšem slučaju pričakovati ničesar drugega, kakor nekaj daril ob novem letu, nosimo raje svoj zaslužek

v lastna podjetja, ki nam bodo dobiček povrnila. S tem bomo dosegli dvoje: naše gospodarske razmere se bodo boljšale vidno, sila nasprotnikov pa bo slabela bolj in bolj in z mogočnimi koraki se bo bližal socializem. Kakor vidimo in spoznamo, kako silno je škodovalo delavcem, da se pred dobo splošne in enake volilne pravice niso mogli udeleževati političnega življenja, tako se nam vedno bolj jasni, da se moramo osamosvojiti na gospodarskem polju. To pa se lahko zgodi s pomočjo konsumnih društev, delavskih zadrug in podobnih gospodarskih podjetij.

Avstrijske podjetniške zveze.

Z ozirom na kratki čas so se avstrijske podjetniške zveze jako naglo razvile. Pravkar je izšlo poročilo osrednjega odbora avstrijskih podjetniških zvez, ki nam nudi naslednje podatke. V osrednjem odboru je bilo zastopanih leta 1909 39 industrijskih zvez. Več kakor polovica teh zvez so krajevne organizacije, ki združujejo podjetnike različnih strok. Osrednji odbor ima naslednje naloge: združevanje, agitacija, vplivanje na pravosodstvo in postavodajo, medsebojne pogodbe s podjetniki tujih držav in drugo. V letu 1909 je osrednji odbor predvsem podpiral podjetnike, ki so izprli mizarje; dal jim je 12.462 kron, kar je prvi očitni dokaz vzajemnosti med podjetniki.

Dne 21. februarja 1910 je imel osrednji odbor glavni zbor in je sklenil prispevke podvojiti, da lahko razširi svoje delovanje. Sklep se je sprejel soglasno. Prav tako se je sklenila tudi ustanovitev posebnega obrambnega zaklada za stavke in izpore.

Podjetniki se torej hočejo pred vsem zavarovati proti stavkam in izporom, boriti pa se začenjajo tudi proti uredbam delavskih strokovnih organizacij. Vsega tega so se naučili v prvi vrsti od podjetniških zvez v Nemčiji, ali tudi uredbe naših organizacij niso zanje brez posledic. Njih obrambni zaklad je samo posnemanje našega vzajemnega zaklada. Ta obrambni zaklad naj bi jim služil zlasti za izpore.

Ako opažamo žilavo in živahno delovanje avstrijskih podjetnikov, tedaj pač lahko pričakujemo, da bode imelo avstrijsko delavstvo v daljšem ali krajšem času opraviti prav s takimi boji kakor sta bila švedski in nemški izpor. Da se delavci obvarujejo poraza, je edina pomoč organizacija.

Moritev v ameriških rudnikih.

Dne 1. julija so ustanovile Združene države severoameriške zvezni rudniški urad. Urad ima dvojno nalogo. Skrbeti ima za razvoj rudniške industrije, proučavati najuspešnejši način obrata in tako dalje. To bo koristilo podjetnikom. Drugi del naloge rudniškega urada pa se tiče predvsem rudniških nezgod, kako bi se dale zabraniti in kaj jih je povzročilo. To bi imelo biti v korist rudarjem! Ali ta korist je samo navidezna.

Nobeno parlamentarno zastopstvo na vsem svetu se ne briga tako malo za gospodstvo velikega kapitala kakor zvezni senat, ki je v Ameriki to, kar je pri nas gosposka zbornica. Zvezni senat je skrajno nazadnjaških socialno-politiških načel. Poslanska zbornica je predlagala in sklenila postaviti o določitvi rudniških nezgod. Nazadnjaški senat jo je celo izboljšal in sprejel, toda se je zavedal, da rudarjem ne bo mnogo pomagano.

Da se z brezobzirnim kapitalistovskim mišljenjem navdahnjeni senat toliko uklonil, so morali biti vsekako veliki vzroki. In ti vzroki so strašni: v zadnjih sedemnajstih letih je izgubilo svoje življenje v rudnikih severoameriških Združenih držav 22.840 rudarjev, težko ponesrečilo pa se jih je več kakor 50.000. Število nezgod raste od leta do leta v strahovitih številkah. Leta 1907. je izgubilo svoje življenje 934 rudarjev, leta 1907., torej deset let pozneje, že 3125. Izmed tisoč rudarjev izgube v Združenih državah povprečno štirje svoje življenje vsako leto, medtem ko pride v Evropi na tisoč rudarjev ena smrtna nezgoda.

Navesti hočemo naslednje največje ameriške nezgode, ki so globoko pretresle ves izobraženi svet:

rudnik	dan	število mrtvih
Yolande	16. decembra 1907	56
Darr	18. decembra 1907	239
Monangahela	19. decembra 1907	398
Hanna	28. marca 1908	59
Marianna	28. novembra 1908	154
Cherry	13. novembra 1909	265
Primerio	31. januarja 1910	98
Hulga	20. aprila 1910	45
Palos	4. maja 1910	209

Ko je torej zvezni senat izboljšal načrt postave, je hotel s tem pomiriti razburjeno javnost; kajti v živem spominu so bile še besede delavskega komisarja Brakeja. Brake je pisal, da je rudniška družba Colorado Fuel and Coal nesramno in držno prezrla državne postave in varnostne naredbe rudniških nadzornikov in je nadaljevala delo, čeprav je vedla, da je rudnik poln razstrelivnih plinov. Brake pravi, da je samo to povzročilo 31. januarja 1910 strahovito razstrelbo v rudniku Primerio, ki je usmrtila 98 rudarjev. Prav tako se je izkazala v istem času vsa brezobzirna nesramnost ameriškega kapitalizma pri strahoviti nesreči v cherryjskem rudniku. Poročilo o tej nezgodi se glasi: Smrt rudarjev v cherryjskem rudniku je zakrivila uprava. Varnostni predpisi za rudnike so se zanemarjali in se nanje ni oziralo; državni rudniški nadzorniki so vedeli za to in so tudi hoteli, da se godi tako.

Znano je, kako ogromna množica delavcev ponesreči vsako leto v ameriških tvornicah. Vzrok so nedostadne varnostne naredbe. V rudnikih je pa še huje, kajti tu so varnostne naredbe še slabše. Ameriški rudniški kapitalizem mori delavce s hladno in brezbržno ravnodušnostjo. Vznemirjenje je bilo vedno večje in poslanci so bili prisiljeni nekaj storiti. Ustanovili so torej zvezni rudniški urad, ki naj bi varoval predvsem koristi podjetnikov, zaeno pa naj bi pomiril razburjene delavce.

Vzroki posameznih nezgod so se torej pričeli določevati. Toda to nima za delavce skoro nobene koristi. Kaj pomaga, ako se povedo vzroki, če se pa rudniškim posestnikom in uradnikom, ki so zakrivali nezgodo, ne skrivi niti las ne. V tem oziru se ameriškim delavcem tako dolgo ne bo obrnilo na bolje, dokler si ne ustanove lastne delavske stranke in ne pošljejo odločnih delavskih zastopnikov v postavodajna zastopstva.

Kako se bojujejo proti delavcem podjetniške zveze v Švici.

Dokler delavci niso bili združeni v strokovnih zvezah, je bil posamezni delavec na milost in nemilost izročen podjetniku. Podjetnik je določil delu čas in plačo. Ako je hotel doseči delavec boljšo plačo, je moral sam moledovati in prosjati okrog podjetnika, kar je zanj vedno bilo nevarno, da ga odpuste iz dela. Podjetniki so bili neomejeni gospodovanci, delavce so smatrali samo za svoje podložnike in so z njimi tudi ravnali tako.

Te razmere so strokovna društva temeljito predrugačila. Odpravila so nedostojno ravnanje z delavci, naučila so delavce edinosti in vzajemnosti, da so vsi stopili v boj za svoje zahteve in prenehali z delom, kadar je bilo treba. Tako je podjetnik nehal biti neomejeni gospodovalec in čisto drugo razmerje je nastalo med delavci in podjetniki; kajti delavci so bili enotna moč. Preje je bil delavec čisto osamljen s svojimi zahtevami; sedaj pa so se brigali zanje vsi delavci tistega poklica v njegovem kraju in tudi drugod. Bolj in bolj je rastla delavska moč, oblast podjetnikov se je krčila. To je bil čas velikih uspehov, ki so si jih priborili delavci razmeroma z majhnimi žrtvami.

Toda kmalu so podjetniki spoznali, kako bi tudi njim koristile organizacije in pričeli so se združevati. Nič več niso podjetniki pustili svojega tovariša osamljenega v boju, ampak pomagali so mu denarno in z vsem svojim vplivom. Ali šli so še dalje: od obrambe so prešli do naskokov. Odpuščali so ogromne množice delavcev iz dela, ako se jim niso vdali.

Ta razvoj opazamo v vseh industrijskih državah. Posamezne države imajo posebno močne podjetniške zveze, ki napadajo delavce z veliko silo. Tako je Švica ena izmed tistih dežel, ki imajo najkrepkejšo podjetniško organizacijo. Velike važnosti je za nas, da si ogledamo način, kako se bore te organizacije proti delavcem; kajti podjetniki vsega sveta se uče drug od drugega. Zlasti pa so švicarske podjetniške zveze vzor vsem drugim, zato si jih hočemo natančneje ogledati.

Vse podjetniške zveze teže predvsem za tem, da bi uničile delavske organizacije. Sprva prično stiskati posamezne delavce. Ako podjetnik zve, da deluje delavec za organizacijo, ga odpusti takoj; dostikrat ga odpusti že zato, ako je član organizacije. Toda to podjetniku še ni dovolj, temveč preganja delavca še dalje in ga zaznamuje za hujskača in upornika. Tako počenjen delavec težko dobi dela v svojem poklicu. S tem kanijo izkoriščevalci dvojno doseči: oropati hočejo organizacijo najboljših članov in obenem prestrašiti druge delavce, da bi se ne organizirali.

Kako počenjajo švicarski podjetniki v tem oziru, je razvidno iz tega, da pošiljajo drug drugim okrožnice in se opominjajo, naj ne dajo dela organiziranim delavcem. „Samo na ta način bomo doživeli boljših časov“, pišejo stavbni podjetniki v neki okrožnici. Vsaka taka okrožnica ima za prilogo listino, kjer so zapisani zavednejši delavci. Ti delavci težko dobe dela; kakor izgnance jih gonijo od tovarne do tovarne, od kraja do kraja.

Ta izpor posamnih delavcev trpi navadno dve leti, toda zgodilo se je, da so izprli nekatere delavce za vse življenje. V neki baselski okrožnici stavbnih podjetnikov beremo: „Zaeno prilagamo listino zidarjev in podajalcev, ki so se ob sedanji stavki posebno obnesli. Zato jih člani naše zveze pod kaznijo ne smejo nikdar več vzeti v delo.“

Objava izprtih delavcev se izvrši brez stvarnih preiskovanj. Brezpomemben razpor s kakim uradnikom zadostuje, da delavca zapišejo na črno listino. Kako brezvestno se počenja, priča dejstvo, da so upisali že mrtvece in nekega štirinajstletnega dečka. In vendar se dosedaj še ni zgodilo, da bi kak sodnik v Švici kaznoval podjetnike radi tega brezvestnega početja.

(Konec.)

Strokovni pregled.

s Državna konferenca delegatov rudarske zadrage (skupina II.) v Avstriji. V sled sklepa dne 27., 28. in 29. aprila 1908 zborujoče II. državne konference delegatov avstrijskih rudarskih zadrug, se je poverilo II. rudarski skupini v Moravski Ostravi, da skliče prihodnjo državno konferenco delegatov rudarskih zadrug.

V smislu tega sklepa sklicuje odsek II. skupine rudarske zadrage v Moravski Ostravi III. državno konferenco delegatov rudarskih zadrug dne 9., 10. in 11. septembra 1910 na Dunaj XVI., Kreitnergasse, Delavski Dom.

Zborovalni red:

1. Zavarovanje rudarjev proti nezgodam.
2. Službeni red in delavska pogodba.
3. Delavski odseki in varnostni možje pri rudnikih.
4. Rudarska obrtna sodišča.
5. Varstvo rudarjev.
6. Raznoterosti.

Vsaka rudarska zadruga (skupina II.) ima pravico odposlati na vsakih 2000 članov enega delegata.

Zadruga z manj kakor 2000 članov imajo pravico do enega delegata. Vse zadruga II. skupine se povabijo pisмено. Izvoljeni delegati se morajo prijaviti najkasneje do 31. avgusta t. l. na naslov: Kantor Georg, Ober-Luchau št. 141, Šlezija. — Za odbor; Kantor Georg, predsednik.

s Stavka rudarjev v okrožju Ostrava. Dne 9. julija je stopilo v stavko čez 400 delavcev rudnika Marija Ana. Vzrok je, ker so nenadoma odpustili iz dela nekega delavca. Sklican je bil shod, ki se ga je udeležilo okoli 3000 delavcev. Shod je sklenil, ne le zahtevati, da se sprejme odpuščen delavec v delo nazaj, ampak je predložil istočasno tudi razne zahteve glede pogojne plače (Geding). Dne 9. julija so pričeli stavkati še ostali rudarji, tako da počiva v rudniku Marija Ana vse delo. S pogajanj se je že pričelo.

s Otežkočeno nabiranje stavkokazov. V severnoameriški državi Massachusetts so sklenili na predlog socialističnega poslanca Morrilla postaviti, ki precej otežuje nabiranje stavkokazov. Postava se glasi:

§ 1. Ako nabira podjetnik ob stavki, izporu ali drugem razporu z delavci javno po časnikih ali z lepaki, sam ali s pomočjo agentov delavce, ki naj bi delali namesto stavkujočih delavcev, tedaj mora podjetnik v vsaki taki ustni ali pismeni objavi razločno in jasno povedati, da je pri njem stavka, oziroma izpor ali kak drug delavski razpor.

§ 2. Ako se pregreši proti kateri določbi te postave kaka oseba ali podjetniška družba, tedaj mora plačati za vsak pregrešek denarno kazen do sto dolarjev.

Ta postava pa je le drobtinica pravice, ki bi jo morali imeti ameriški delavci proti kapitalistovskemu nasilju. Kajti splošno znano je, da se ameriške vlade prav nič ne brigajo za varstvo delavcev. To pa za to ne, ker ameriški delavci nimajo močne lastne delavske stranke, ki bi jih zagovarjala in se borila za njih pravice v postavodajnih zastopstvih.

s Slabe razmere v industriji za rjavi premog na Češkem. V industriji za rjavi premog na Češkem so vedno slabše razmere. Mnogo so krive kraj drugih vzrokov tudi zelenice, ki so močno povišale voznino za rjavi premog, za kameniti premog so jo pa znižale. Namesto šestih šihov delajo rudarji že več tednov samo po štiri. Ljudje se izseljujejo kar tropoma.

Dopisi.

d Idrija. Kakšne odgovore daje c. kr. rudniška direkcija na delavske zahteve, poročali smo že v nekaterih številkah „Rudarja“. S komentarjem, ki se nam je nehote vsiljeval, smo bili do zadnjega v rezervi. Mislili smo si, končno bomo rudniško gospodo vendar le prepričali, da imamo mi delavci prav in bomo dosegli vsaj polovico skromnih zahtev. Danes pa smo prepričani, da smo se bridko varali, kajti c. kr. rudniška uprava stoji na strogo kapitalističnem stališču kot vsak drugi privatni podjetnik, če ne še na strožjem. Iz vseh delavskih zahtev izpolnila se je komaj trohica, ki bo koristila le nekaterim posameznikom in še tistim prokletu malo. Masa pa bo ostala pri tem kot do sedaj, če ne še na slabšem. Izpopolnjenje dekliške ljudske šole v osemrazrednico in 10 vinarski priboljšek za navadno 10 urno dnino je vse kar dovoljuje c. kr. rud. ravnateljstvo za petnajstmesečni boj. In še to je do danes v obljubi, kajti pismenega odgovora še študi za to niso dali. Kdor pozna natančno položaj v našem od sveta zapuščenem kotlu med delavstvom na eni in rudniško gospodo na drugi strani, ta se ne bo čudil, če se c. kr. erar, ki bi mogel biti drugim podjetnikom v zgled, drži tako strogo kapitalističnih načel napram delavstvu. Ministrstvo, ki je pravi gospodar rudnika, je daleč tam na Dunaju. Informacije in nasvete, ki se rudnika in delavstva tičejo, zajema ministrstvo edino le od tukajšnjega ravnateljstva. Kar ravnateljstvo svetuje, oziroma priporoča, to ministrstvo potrdi. Tako je tudi z delavskimi zahtevami. Stalno bivajoče uradništvo v Idriji pozna dobro slabe strani našega delavstva. Ta dobro ve, da dokler ne bo delavstvo močno organizovano in v vsakem oziru vsepovsod značajno, da nima boj pravega pomena. To napako dovoljujemo si nasloviti delavstvu v album. So pa na drugi strani razmere, ki jih tudi delavstvo dobro razume. Napaka je od delavstva zopet ta, da se ne upa to, kar čuti, tudi javno povedati. Rekli smo, da je pri nas stalno bivajoče uradništvo, in to je tudi res. Naš kotel je pravo zavetišče višjim rudniškim uradnikom. Tukaj se jim godi boljše kot v kateremsi drugi rudarskem kraju. Dokazov k temu je na tucate. Kjer pa se enim dobro godi, se drugim ne more in tako je tudi pri nas. Med vsem uradništvom, ki ni c. kr. rudniško, ne dobimo niti enega, ki bi ne bil proti svoji volji uslužben v našem mestu. Vsak si pomaga s prošnjami ali pa protekcijo, da pride iz Idrije ven. Med rudniško c. kr. inteligenco pa je čisto drugače. Ta se brani, dokler se more, v drugi kraj. Poznali smo uradnika, ki se je objokanih oči ločil iz Idrije in se tolažil, saj se kmalu zopet vidimo, dasi je šel v boljšo in višjo službo. Poznali smo drugega, ki se je dovolil med delavstvom celo podpise nabirati samo, da bi še v Idriji ostal, ko je bil prestavljen. Zakaj tudi ne bi bilo tako, saj nam posebno delavcem je dobro znano, da imajo naši višji uradniki pri rudniku poleg svoje velike plače tudi druge pogoje, da nikjer takih. Lepe prostorne po svojem okusu na erarične stroške napravljena stanovanja, travnike, velike sadne in cvetične vrtove, drsališča, keglišča kar je v zabavo in nekaterim nese poleg tega še lepe dohodke na leto, povrh stalne plače v gotovini. Kurivo za domačijo, dekoracije za razne zabavne priredbe itd. plačajo se vse na erarične stroške, dočim pri drugem uradništvu ni tako. Prevažanje z eraričnimi ekvipažami je brezplačno, dočim mora vsak drugi šteti najmanj 14—20 kron, če hoče priti do železnične postaje. Vse to ve in vidi delavstvo, ki mora z bornim svojim zaslužkom vse kupiti in stradati, da se gospodi dobro godi in prav tisti gospodi, ki pri svojih konsultacijah sklepa, delavstvu nič dati.

Pozneje pa zvrne vse na ministrstvo, češ, to noče dati. Finančni minister ne dovoli. Vprašamo gospoda dvornega svetnika Bileka, kdo pa gospodom vse to, kar smo zgoraj navajali, dovoli? Ali je kje v proračunu, da se smejo vse te stvari na erarične stroške vršiti? Ali bi se ne dalo lahko delavcem to, kar zahtevamo in složnost, katero tako radi propagirate, bi bila med delavstvom in uradništvom gotova stvar!

d **Idrija.** Delavstvu se tem potom naznanja naj z rudarskim shodom toliko časa potrdi, da dobi krajevni del. odbor rud. zadruga glede zadnjih zahtev pismeno izjavo od rud. ravnateljstva, potem se takoj skliče tozadevni shod. Krajevni odbor pa naj si vzame opomin tozadevne komisije na znanje, da ta odgovor čimprej pismeno izposluje.

d **Labinj.** Stavka trpi dalje. Stavkakožov ni, rudarji so složni. Opazuje se, da je trboveljska premogokopna družba že precej utrujena, delavstvo pa vztraja s tisto odločnostjo kakor v začetku.

d **Kotredež pri Zagorju.** V našem rudniku je priganjanje gospoda delovodja Hineka vedno bolj nezno za delavce. Sedaj je ta divja gonja postala nevarna za rudarje tudi telesno. Sili se rudarje kopati premog brez potrebnega tesarskega dela za varnost zaposlenih rudarjev. Pazniki letajo po rovih od ene do druge jamske partije (numare), da naj le premog kopljejo in tesarsko delo pustijo v miru. Potrebni les se jim pošilja vedno prepozno v rove.

Rudarji pa so vedno v dvojni nevarnosti, če prosijo, da naj se jim da potreben les za tesarstvo, se jih nahruli od Hineka ali njegovih paznikov; če se napravi nezgoda vsled nepravčasnega tesarskega opravila, se jim vzame zdravje in končno obdolži, da so sami krivi. Gospodje pri c. kr. rudniški oblasti, ali ne bi bilo čas, da odpravite to nezno počenjanje tega gospoda. Delavstvo se vsled navedenih dogodkov vedno bolj razburja.

Opozorjamo c. kr. rudniški urad v Ljubljani, da pouči rudniško ravnateljstvo v Zagorju, da velja tudi za Zagorje rudarski policijski red.

Vodstvo podružnice Unije v Zagorju.

Razne stvari.

r **Rudniška nezgoda.** Iz Köflacha poročajo: V torek dne 19. julija se je ponesrečil v Lankowitzu 45letni kopač Andrej Marka. Padel je tri metre globoko. Dobil je na desni strani glave trinajst centimetrov globoko rano. Tudi toži o bolečinah v vratu. Prenesli so ga v rudniško bolnico.

r **Zasuti rudarji.** V rudniku Ludvig pri Essenu (Nemčija) je zasulo štiri rudarje. Trije so mrtvi, eden je težko ranjen.

r **Zasuta rudarja rešena.** V rudniku Prinz-Regent (Nemčija) je zasulo dva rudarja. Pet dni so ju že reševali, a niso mogli priti do njih. Mislili so že, da sta mrtva. Po petih dneh pa je rešilno moštvo začulo znamenja od zasutih rudarjev. Takoj so pričeli kopati z vsemi silami proti tisti smeri in res so ju odkopali. Rešena rudarja se počutita dobro, dasi ju je petdnevna podzemeljska ječa oslabila. Med prebivalstvom vlada veliko veselje, ker so bili še obupali, da bi ju rešili. Rudarja sta bila zasuta vsega 124 ur. Na srečo sta imela dovolj prostora za gibanje, ker je bila proga dolga 350 metrov. Za prve dni sta imela še dovolj bencina. Ko pa je bencin pošel, ju je obdala neprodirna tema. Tako sta sedela v črni temi tri dni, brez nade na rešitev, sprva samega veselja nista mogla odgovoriti na znamenja; šele čez nekaj časa sta se odzvala. Reševalci so delali od treh strani.

r **Amerika.** Govorice o dobrem ali slabem zaslužku v Ameriki si često nasprotujejo. Časi pridejo poročila, ki pripovedujejo o silno slabih razmerah v Ameriki. Druge vesti pa zopet javljajo o precej dobrem zaslužku. Kako je torej? Gotovo je, da v Ameriki niso povsod enako dobre razmere, ampak ponekod boljše, ponekod slabše. Ako se torej hoče kdo izseliti v Ameriko, naj poprej natančno premisli, v kateri kraj pojde. Najboljše je, ako ima v Ameriki dobrega in zanesljivega znanca in se obrne nanj za svet, kako je z zaslužkom in z delavskimi razmerami v tistem kraju. Nikar pa naj nihče ne verjame agentom, ki nabirajo delavce navadno za najslabše kraje ali pa za kraje, kjer je stavka.

r **Za tridesetletno delo — vrv.** Kako strašna je usoda rudarja, naj priča naslednja dogodka. V Klostergrabu na Češkem je delal v rudniku rudar Schötther celih trideset let

marljivo in vztrajno. Toda zadela ga je žalostna usoda mnogih ostarelih rudarjev — odpustili so ga. Bil je že precej gluha, vid mu je pešal, dasi je bil telesno še precej pri moči. Vendar ni mogel nikjer dobiti dela. Celih trideset let je plačeval svoje prispevke v domačo bratovsko skladišnico; uplačal je bil čez 4000 kron prispevkov. Toda skladišnica mu ni hotela dati pokojnine, češ, da so ga odpustili — zdravega. Ko je Schötther videl, da bi se mu bilo treba še pravdati za krvavo prisluženo pokojnino, mu je segla v srce tako obupana žalost, da se mu ni zdelo več vredno živeti. Vzel je vrv in se je obesil.

r **Trideset tisoč italijanskih kmečkih delavcev stavka.** Ker so prelomili posestniki pogodbo, so proglasile zveze kmečkih delavcev za provincijo Mantua stavko, ki se je udeležuje 30.000 organiziranih kmečkih delavcev. Posestniki so prelomili pogodbo na ta način, da so hoteli izplačevati dalavcem v dveh krajih manjšo plačo, kakor je bilo določeno. Prišlo je že do nemirov; neki stavkokaz je umoril delavca, ki mu je očital stavkokastvo.

r **Razprava med rudniškim ravnateljstvom in zastopniki delavstva** se je vršila glede resolucije z dne 3. tm. takoj 7. tm. Pismeni odgovor bo prečitan na tozadevnem shodu, ki bi v kratkem sklican. Rudarji-delavci, pripravite se, Vaša je končna beseda. Seveda se je treba pred uprašati, koliko Vas je pristopilo od 3. tm. naprej v bojno organizacijo naših avstrijskih sotrpinov.

Listnica uredništva.

Dopisi se morajo pošiljati vsi uredništvu, ne pa naravnost v tiskarno, ker tiskarna potem pošilja nam tiste dopise in se povzročajo na ta način nepotrebni stroški.

Listnica upravnitva.

Vse tite podružnice, ki še niso poravnale računov za list prosimo, naj to store v najkrajšem času.

W. Blüh

Gradec, Leonhardstraße 12.

Zaloga vsakovrstnega usnja
na drobno in debelo. 12-4

Priporoča se gospodom čevljarjem in konzumnim društvom za naročila usnja in vseh čevljarskih potrebščin. Naročila se :: izvrše solidno in takoj. ::

Svarilo!

Schichtovo milo je pravo

samo z imenom

Schicht

in z znamko „Jelen“.

Išče se

spretna gostilničarka

za gostilno „Delavskega doma“ v Trbovljah
Zahteva se tudi primerna kavcija. Ponudbe naj se pošljejo do 10. julija na naslov:

Občno konsumno društvo v Trbovljah.

Občno konsumno društvo v Idriji

9-4
priporoča svojim članom bogato zalogo vsakovrstnega blaga. Društvo ima na izbiro **moške narejene obleke** po najnovejši modi, **ženskega blaga** vsake vrste, **slamnike za moške in otroke** itd. Vse po jako nizki ceni. Pridite in kupujte, kajti v lastni prodajalni ste najbolje in najcenejše postreženi!

Izdelovanje drož.

Edina narodna tvrdka te stroke, opremljena z najnovejšimi stroji.

Gospode pekarje, molarje in trgovce vabim, da pri meni poskusijo drože domačega izdelka.

Od štirih kilogramov naprej pošiljam po pošti franko.

Prva ljubljanska izdelovalnica

žitnih drož

Maks Zaloker,
Ljubljana.

Občno konsumno društvo v Zagorju

9-4
prodaja specerijsko in manufakturno blago po najnižjih tržnih cenah, daje koncem vsacega leta še dividende članom, član lahko postane vsak. Vstopnina 2 kroni, delež 40 kron, ki se ga lahko plača po obrokih.

Občno onsumno društvo v Trbovljah

se priporoča svojim članom

za nakupovanje vseh življenskih potrebščin kakor tudi manufakturnega blaga po najnižjih cenah. ∴

Priporočamo našim
-- gospodinjam --

== iz EDINE Slovenske Tovarne v Ljubljani. ==

Izdajatelj in zalagatelj Ignacij Sitar in Martin Repovš. — Odgovorni urednik M. Čobal v Zagorju. — Tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani.